

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 354/2021 rd

Svar på skriftligt spørgsmål om att främja ökad användning av lättläst språk i Finland och att ordna en muntlig frågestund på lätt finska/svenska i riksdagen

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i § 27 i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spørgsmål SS 354/2021 rd undertecknat av riksdagsledamot Arja Juvonen /saf.:

Hur ska regeringen främja ökad användning av lättläst språk i Finland,

hur ska regeringen främja lättlästheten och begripligheten i lagförslag som är viktiga för medborgarna och i behandlingen av dem och

ska regeringen allt emellanåt ordna frågestunder på lätt språk eller andra liknande riksdagens plenarsessioner där man tar lätt språk i beaktande?

Som svar på detta spørgsmål anför jag följande:

Lättläst eller lätt språk är en variant av språket som är lättare än allmänspråk, både i fråga om innehåll, ordval och struktur. Lätt språk är inte samma sak som klarspråk. Med klarspråk menas främst klart myndighetsspråk, som riktar sig till personer som inte har särskilda språkliga svårigheter. Lätt språk riktar sig till personer som har svårt att läsa eller förstå allmänspråk. Lätt språk regleras inte i den finska lagstiftningen. Eftersom lätt språk inte är ett språk utan till exempel en variant av finskan eller svenskan, berörs det inte heller av språklagstiftningen.

I regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen år 2017 konstateras att det tills vidare inte finns någon enhetlig praxis eller enhetliga anvisningar om användningen av lätt språk, och användningen är också mycket sporadisk i de offentliga tjänsterna. Man observerar i berättelsen att det finns behov av ökad användning av lätt språk inom social- och hälsovården. Social- och hälsovårdsministeriet har kommunicerat på lätt språk om enskilda teman eller projekt. Det har producerats lättläst material om frågor som i stor omfattning berör medborgarna såsom genomcentret (genomikeskus.fi). Det finns planer på att kommunicera på lätt språk om bland annat reformen av lagstiftningen om handikappservice.

Det finns bestämmelser om klarspråk i lagstiftningen. Enligt § 9 i förvaltningslagen ska myndigheterna använda ett sakligt, klart och begripligt språk. Myndigheterna ska uttrycka sig så att en kund i förvaltningen kan förmodas entydigt förstå ärendets innebörd och få information som är tillräcklig med hänsyn till ärendets art.

I sin årsöversikt 2020 anser rådet för bedömning av lagstiftningen att det är viktigt att lagarna skrivs på gott allmänspråk. Enligt rådet är ett begripligt allmänspråk i regeringspropositioner en väsentlig del av god lagberedning. Den begripliga språkdirakten säkerställer riksdagens rätt att få information och är en ovillkorlig förutsättning för en lyckad verkställighet av lagen. Rådet för bedömning av lagstiftningen har påpekat att lagstiftningen inte ska skrivas till de sakkunniga inom området utan till de medborgare och företag som lever med den i vardagen.

Detta uppmärksammas inom justitieministeriet som en del av lagberedningens utvecklingsarbete. Justitieministeriet har för tiden 15.10.2019–30.9.2023 tillsatt en samarbetsgrupp för utveckling av lagberedningen med uppgift att fortsätta det förvaltningsövergripande samarbetet mellan ministerierna när det gäller utveckling av lagberedningen. Arbetsgruppen har till uppgift att bland annat ta initiativ till utveckling av lagberedningen och främja iakttagandet av lagberedningsanvisningarna och principerna för ett gott lagberedningsförfarande samt spridandet av god praxis i lagberedningen. Som en del av utvecklingen av lagberedningen har också lagberedningsutbildning förnyats. Till den utbildning som statsrådet ordnar hör även lagspråksutbildningen.

Att publicera ett lättläst lagförslag handlar också om kommunikation. Det är bra att ta lättläst kommunikation i beaktande särskilt i sådana författningsprojekt som i stor omfattning berör medborgare och i synnerhet personer som har svårt att läsa och förstå eller som inte ännu har så bra kunskaper i finska eller svenska. Behovet av lättläst kommunikation blir synligare även i krissituationer som berör medborgarna. Medvetenheten om behovet av lättläst kommunikation har ökat i ministerierna.

En av de fyra tyngdpunkterna i strategin för öppen förvaltning 2030 som godkändes i december 2020 är att öppen förvaltning främjar allas rätt att förstå och bli förstådda. Strategins målsättning är en systematisk och proaktiv ökning i kunskaper i lätt språk och i mängden av det i organisationer inom den offentliga sektorn. I det nuvarande handlingsprogrammet för öppen förvaltning (2019–2023) står det att ”förutom kunskaper i klarspråk är även mer information om och större kunskaper i lättläst språk viktigt inom förvaltningen. Det bedöms att det finns så många som 700 000 personer i Finland som behöver ett lättläst språk (Selkokeskus 2019). En e-kurs i lättläst språk ordnas. För kursen utarbetas marknadsföringsmaterial, som samtidigt även är en introduktion till lättläst språk. Framför allt de myndigheter inom förvaltningen som har direkt kundkontakt med medborgarna eller som producerar olika typer av förvaltningstexter för dem, såsom beslut, blanketter eller anvisningar, har nytta av att kunna producera ett lättläst språk. Målet är att större kunskaper i lättläst språk ska leda till att lättläst språk används i större utsträckning och att mer

lättläst material produceras.” Lättläst språk kommer även att vara en del av stödpaketet för öppen förvaltning som håller på att uppdateras.

Institutet för de inhemska språken (Kotus) är ett ämbetsverk som hör till undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde. Till institutets uppgifter hör språkvård av finska och svenska språken, rådgivning och ordboksarbete samt forskning med anknytning till språkvård och ordboksarbete. Institutet ska dessutom samordna språkvården av samiska, teckenspråk och romani. För tillfället finns det fyra speciale experter vid institutet som, vid sidan om sina andra uppdrag, i olika roller och i varierande omfattningar främjar lättläst och samarbetar med experter på lättläst. Dessa experter främjar forskningen i lätt språk, bidrar till utvecklingen av dess teori och definitioner, deltar i utbildningen av lättlästexperter och sprider kunskap och medvetenhet om lätt språk som en del av deras arbete med intressegrupper och med popularisering av vetenskap samt kommunicerar med beslutsfattare om behovet av lätt språk och dess situation. Delegationen för lätt språk har bland annat utarbetat ett åtgärdsprogram för lättläst för 2019–2022.

Från och med 1990 har undervisnings- och kulturministeriet delat ut statsunderstöd för lättläst litteratur till författare och förlag som ger ut lättlästa böcker. Ministeriet stöder lättläst och lättillgänglig fack- och skönlitteratur samt forskning i lättläst litteratur från kulturens och konstens anslag. År 2021 är anslaget 145 000 euro. Sedan 2004 har utdelningen av bidragen varit delegerad till Selkokeskus. Arbetsgruppen för lättläst litteratur, som verkar i anslutning till Selkokeskus, ger rekommendationer om statsunderstödet utdelning till Kehitysvammaliitto.

Lätt språk utnyttjas mest i S2-undervisning och specialundervisning. Det är särskilt klasslärare, speciallärare, lärare i modersmål och lärare som undervisar i finska eller svenska som andra språk som behöver lättläst språk i sitt arbete. Lätt språk främjas också i olika projekt om läs- och skrivefärdigheter. Till exempel har det med stöd från Läsrörelsen finansierats projekt där lättläst litteratur är med. I projektet om läskunnigheten bland unga och vuxna riktar finansieringen sig också till skol- eller biblioteksverksamhet, förutom utbildning av lärare.

Utbildningsstyrelsen finansierar för närvarande flera utbildningsprojekt för personalen inom undervisningsväsendet och småbarnspedagogiken under perioden 2019–2022, där lättläst är väl representerat. Ett exempel på projekt som främjar lätt språk är utbildningen Saavuta SelkoTeknolla! (2021–2022) som ordnas av Kehitysvammaliitto med hjälp av Utbildningsstyrelsens finansiering. Projektets målgrupp är speciallärare, lärare och handledare samt S2-lärare i fritt bildningsarbete och yrkes- och gymnasieutbildning. Projektet sammankopplar lätt språk med tillgänglighet. När lärarnas kunskaper i lätt språk och tillgänglighet och färdigheter i informations- och kommunikationsteknologi ökar, ökar också jämlikheten och likvärdigheten hos elever som behöver särskilt stöd.

Forskningen i lättläst har ökat under senaste åren. Helsingfors universitet erbjuder kurser på lätt språk. Ämnet behandlas i journalistutbildningen vid Tammerfors universitet. Nätverket Klaara, som bildades med Konestiftelsens finansiering, vill främja forskningen och undervisningen i lättläst i Finland. Inom nätverket har det bland annat planerats nätundervisningsexperiment där man skulle kunna öka vetskapen om lättläst i högskolestuderandenas studier. I undervisnings- och kulturministeriets slutrapport om kulturell mångfald anges att användningen av lättläst finska och lättläst svenska ska ökas i planering, kommunikation och verksamhet vid inrättningar och evenemang inom olika sektorer.

Regeringen anser att åtgärder som främjar användningen av både lätt språk och gott myndighets-språk är viktiga och förbättrar delaktigheten i samhället.

Lösningar kring riksdagens frågestunder hör till riksdagens beslutsamt.

Helsingfors 23.6 2021

Justitieminister Anna-Maja Henriksson